

Analfabete zij-instromers in het onderwijs: feit en fictie

1 januari 1997

Auteurs: Carry van de Guchte, Jeanne Kurvers

Volume: 28

Nummer: 4

Pagina's: 165-175

Documenten

- [moer_jrg28_032.pdf](#)

carry van de guchte gezet onderwijs en de bovenbouw van het basisonderwijs voor ogen die leerlingen heb jeanne kurvers ben in de afgelopen jaren in het onderwijs enigszins het imago gekregen van de zorgen kinderen waar in het reguliere onderwijs geen plaats voor is ze worden vaak inge analfabete zij instromers in deeld bij die andere zorgenkinderen de moeizame teorders en krijgen soms al op het onderwijs feit en fictie voorhand een indicatie mee voor het voort gezet speciaal onderwijs zie van dijk 1996 ongetwijfeld is die indicatie voor enkele leerlingen terecht maar eigen aan een imago is ook dat het als een groepskenmerk gaat over analfabete leerlingen hoor je vaak zeggen functioneren en een eigen leven gaat leiden ze kunnen niet goed waarnemen en het zijn net in de onderwijskundige zorg voor deze leer kleuters ze zijn achter in motorische ontwikkelingen en dat is niet terecht om te eten heel anders leren lezen dan jonge kinderen enzovoort in dit artikel worden enkele van die min of meer van de guchte en jeanne kurvers hebben meer hardnekkige ideeën en gegroeide praktijken en basisonderwijs achtergrond en zijn thans nader besproken en van enig commentaar in het werkverband taal en mindere taal voorzien volgens worden enige suggesties aan de universiteit in tilburg gesteld geboden voor een mogelijke opvang in dit artikel reageren zij op opvattingen over van analfabete neveninstromers in het onder analfabeten die zij in het onderwijsveld vaak wijzen en wordt een methode voor deze doel tegenkomen ook gaan ze in op artikel en over groep kort getypeerd voor de duidelijkheid analfabete en die eerder in moer zijn verschenen wordt eerst een overzicht geboden van de 1993-1997 verder geven ze een aantal situaties die zich voor kunnen doen op het handreikingen in de vorm van suggesties voor de terrein van de schriftbeheersing van allochdidactiek van het leesonderwijs en een typering van tone zij instromers de methode lezen doe je overal deze methode heeft carry van de guchte ontwikkeld voor taal schrift en ongeletterde analfabete leerlingen van tien tot veertien jaar in nederland wordt voor de schriftelijke weergave van de taal gebruik gemaakt van het in veel opvangsituaties voor allochtone leer latijnse alfabet het nederlandse hanteert dus

li ngen zitten leerlingen in de tienerleeftijd die een alfabetisch s ch ri ftsyste e m dat wil zeggen bij binnenkomst niet kunnen lezen en schrij er wordt in p rincipe een teken gebruikt voor ven het zijn er niet overal veel maar in de de weergave van een klank in de gesproken eerste opvang van a ll ochtone leer li ngen in het taal leerli ngen die het latijnse alfabet beheer voo rt gezet onderwijs en de bovenbouw van sen als ze het onderwijs binnenkomen wor het basisonderwijs hebben de meeste docen den aangeduid als gealfabetiseerden of gelet ten wel een s te maken met leerlingen die nog terden ove ri gens is het wel zo dat verschil ingewijd moeten worden in d e kunst van het lende talen die hetzelfde latijnse s c hri ft g e lezen en schrijven die situatie is niet gemak bruiken kunnen verschi ll en in de tekens die kelijk zeker niet als die leer li ngen in gemeng ze gebruiken voor bepaalde klanken uit de de groepen zitten met leerlingen die al gesproken taal het engels nederlands en vloeiend kunnen lezen en schrijven en of al turks gebruiken bijvoorbeeld a ll ed ri e het een eind gevorderd zijn in het nederlands als latijnse alfabet maar de klank oe wordt in tweede taal het nederlands geschreven als oe in het turks als u en in het engels als bijvoorbeeld dit a rtikel heeft de leeftijdsgroep van tien tot oo o of ou book two you zestienjari ge analfabete leerli ngen in het voo rt er zijn ook alfabetische schriftsystemen me t 1997 4 moer 165 eveneens in p rincipe een teken voor een welke onderwijservari ngen kinderen precies klank die niet het latijnse alfabet gebruiken achter de rug hebben en in welke mate ze maar een ander alfabet voorbeelden daarvan kunnen lezen en schrijven in de taal van hun zijn russisch het cyrillische alfabet ara land er zijn bijvoorbeeld leerlingen waarbij bisch of farsi er zijn ook talen die voor de de gegevens over de achtergronden niet over schri ftelijke weergave geen gebruik maken een blijken te komen met de ervari ngen van van het foneem een klank als basis voor de docenten tijdens de eerste lessen soms zijn tekens maar van een ander element van de de intakegegevens erg summier dan kan het g esproken taal zoals een lettergreep syl gebeuren dat een leerling niet kan lezen wat labisch schriftsysteem of een morfeem of voorgelegd wordt en als analfabeet wordt een woord logografisch sch riftsysteem het gezien tamil bijvoorbe e ld is een syll abisch sch rift wat moet er in het onderwijs gebeuren met syste em voor elke lettergreep in de gespro leerlingen die niet kunnen lezen en s c hrijven ken taal wordt een teken gehanteerd het en niet of nauwelijks onderwijs hebben gehad japans voor een deel ook het chinees is bij her en der in het onderwijs bestaan daar benade ri ng een voorbeeld van een logogra ideeën over fisch schriftsysteem kort gezegd wordt er e en teken geb ru ikt voor een morfeem en vaak is analfabete leerlingen en hun imago dat een woord in het chinees leerlingen die in een van deze sch riftsystemen kunnen lezen ana jab ete leerlingen hebben een ontwikkelingsach en s c hrijven worden doorgaans aangeduid terstand en moe ten e ers t e en heel kleut e rprogramma m et d e te rm a nde rs a lfa b e ten doorwe rken er zijn leerli ngen die voordat ze in n e der dit beeld van allochtone leerlingen valt land in een opvangsituatie tere chtkomen nogal e e ns te be luisteren in het onderwijs nooit naar school zijn geweest e n bijgevolg deels gevoed door erva ri ngen met individuele ook nooit hebben leren lezen en schrijven leerlingen bij wie het leren lezen maar niet niet in het nederlands maar ook niet in enige wil lukken de redene ri ng erachter is niet zo andere

taal dat zijn de echte alfabeten die vreemd kórt gezegd komt die op het vol niet all een moeten leren lezen en schrijven en gende neer leerkrachten constateren dat het maar ook verschillende andere conventies proces van leren lezen bij sommige leerlingen moeten leren die samenhangen met onder niet wil vlotten na maanden proberen lijken wijs in het algemeen en in Nederland in het de meest eenvoudige woorden als jas en tas bijzonder en er zijn leerlingen die maar een nog steeds niet gelezen en geschreven te paar jaar naar school zijn geweest soms alleen kunnen worden op zoek naar een antwoord naar de koranschool waar ze vaak wel geschre op de vraag waar dat aan zou kunnen liggen ven Arabisch hebben leren reciteren maar komt men tot de ontdekking dat deze leerlin lang niet all emaal ook zelfstandig hebben gen iets hebben gemist dat reguliere leerlin leren l e zen soms ook hebben ze een kórt e gen in groep 3 bij wie het lee sonderwijs wel pe ri ode van onderwijs afgewisseld met korte lijkt te slagen wel achter de rug hebben een re of langere pe ri odes waa ri n deelname aan kleuterprogramma van veel puzzelen knip onderwijs ontbrak of niet mogelijk was en pen plakken p rikken en andere moto ri sche uiteraard is er een kleine groep leerlingen en fijnmoto ri sche vaardigheden blijkbaar zoals in nagenoeg elk onderwijssysteem die vormt zo zou de redene ri ng vervolgd kun ondanks langdu ri g en gedegen onderwijs de nen worden een kleuterprogramma een kunst van het lezen niet onder de knie h eeft noodzakelijk voo rt raject voordat met het gekregen eigenlijke leesonderwijs begonnen kan wor den zo ontstaat het beeld van vijftienjarige in deze bijdrage gaat het vooral over die kleuters die de kleuren niet kennen niet leerlingen di e niet naar school zijn geweest en kunnen waa rnemen niet wete n wat groot en in geen enkele taal kunnen lezen en schrijven klein is en die niets liever doen dan kleuren in de praktijk van de intake is het ove rigens knippen en plakken niet altijd even gemakkelijk vast te ste llen dit idee is verwant aan wat in de traditie van 166 moer 1997 4 het speciaal onderwijs bekend stond als func voor kunnen vaak ook op een andere tietrainingsprogramma s voordat een kind kan manier verklaard worden namelijk vanuit het beginnen met leren lezen moeten a ll e psy leerproces zelf van die laatste twee kantteke chologische basisfuncties voldoende ontwikkelingen zull en aan de hand van recente litera keld zijn met de term basisfuncties wordt tuur een paar voorbeelden worden gegeven doorgaans de sensomotoriek de visueel ruim telijke waarn eming en de ontwikkeling van schools kijken analfabete leerlingen kun het lichaamsschema bedoeld een belangrijken niet goed waarnemen wordt wel eens onderdeel van de behandeling vormt vaak gezegd zie van dijk 1996 dat is natuurlijk een vorm van bewegingstherapie die vooral niet zo iedereen die niet visueel gehandicapt buiten de klas bijvoorbeeld bij de fysiothe is kan waarnemen en een vijftienjarige rapeut of in de gymzaal plaatsvindt terwijl begrijpt meer van wat hij waarneemt dan een de leerkracht die bezig is met leren lezen en tweejarige iets anders is dat in het onderwijs schrijven doorgaans weinig handvatten krijgt vaak heel specifieke dingen gedaan moeten aangereikt vgl du-mont 1 98 2 worden met visuele afbeeldingen die con bij de hier gelegde verbinding tussen leren venties beheerst niet iedereen die niet is lezen en motori sche ontwikkelin g kunnen schoolgegaan om een voorbeeld te geven een paar kanttekeningen gemaakt worden veel plaatjes in het onderwijs zeker in het op de eer-

ste plaats de noodzaak van functioneel tweedetaalonderwijs en het aanvankelijk lees- en schrijftoelating voor doelmatig lees- en schrijftoelating onderwijs dienen vaak maar een doel. Een onderzoek is nooit aangetoond er is veel eenduidige reactie oproepen een woord of onderzoek gedaan naar de vraag of stimuleer een zin wat voor type reactie gevraagd wordt is typisch iets wat je in het onderwijs motoriek waarneemt en tastzin het leren leert en de meeste leerlingen hebben dat snel gelezen zou kunnen bevorderen en steeds blij door anders gezegd een leerling ziet waarken die vaardigheden weinig samen te hangen schijnlijk wel wat er op het plaatje staat even ga met leren lezen vgl dumont 1982 afgezien van alle mogelijke beeldende misstanden 1990 baksels maar dan ligt het aan de plaat en niet op de tweede plaats die functie trainings aan de leerling maar weet nog niet wat de programma's zijn ontstaan in de context van docent precies bedoelt als die vraagt wat er op het werken met kinderen waarbij duidelijk het plaatje staat zo'n leerling hoeft niet te spreken was van leerstoornissen kinderen die leren kijken maar moet nog op een schoolse nog nooit naar school zijn geweest hebben manier leren kijken nog geen leerstoornissen althans dat zal nog moeten blijken het probleem is vaak dat mesker en leesproblemen een goed voor individuele leerlingen die maar niet vooruit beeld van een werkwijze die uitgaat van willen en gaan vaak veel meer opvallend in de achterstanden in motorische ontwikkeling klas en veel meer de beeldvorming bepalen stond enkele jaren geleden in moer dan de overige minder opvallende leerlingen 1993 2 miriam stem berichtte in die bij die normaal vorderen vgl het niet mee drage over de weldaden van de meskerthera mogen zwemmen of het dragen van hoofd pie voor oudere allochtone leerlingen in te doekjes uiteraard moeten al deze leerlingen ressaant is vooral de constatering van leerproblemen nog heel veel kennis en vaardigheden opdoen blemen die een gevolg zouden zijn van die leeftijdsgenoten die wel naar school zijn ontwikkelingsachterstanden van het motoriek gegaan al lang beheersen behoudens uitzondering apparaat mesker onderscheidt in de deringen gaat het eerder om typisch schoolse sensomotorische ontwikkeling van een kind vaardigheden of schoolse wijzen van omgang de slurffase de baby de symmetriefase de met vaardigheden dan om basisfuncties als peuter de lateralisatiefase de kleuter en de motoriek of waarneeming dominantiefase pas in die laatste fase is vol op de derde plaats de problemen die zich gensen mesker de motorische ontwikkeling zo voordoen b4 het leren lezen en schrijven van ver gevorderd dat een leerling met lees- en deze leerlingen en uiteraard doen die zich schrijfontoelating zou kunnen beginnen de 1997 4 moer 167 meskertheorie is erop gericht met alle erhande verwarren en dat ze die letters wat vaker bewegingsoefeningen aan het meskerbord moeten oefenen een probleem wordt het die ontwikkeling af te ronden in de bijdrage pas als die beginnersproblemen niet over van stem wordt beschreven hoe van de gaan iets soortgelijks kan gezegd worden analfabete zij instromers de fase in de motoriek over de verwisselingen tussen mos en som of rische ontwikkeling werd vastgesteld en hoe poes en soep ook dat komt meer voor bij de meskertherapie de klas werd ingehaald beginnende lezers en heeft opnieuw te maken naar ons beste weten is naar het se nso mo to met een conventie die typisch is voor geslacht ontwikkelingsniveau van deze leerlingen schreven taal en die bij visuele herkenning gen nooit onderzoek

ged a an het is dan ook van andere beelden op papier niet of nau moeilijk daar uit-
spraken over te doen welijks een rol speelt als je vijf eendjes ziet over de wijze
waarop in de tekst een lopen moeder voorop zul je niet geneigd verbinding gelegd
wordt met lees en schrijf zijn je waarneming anders te interpreteren als proble-
men kunnen we wel iets zeggen en de eenden niet naar rechts maar naar links die
is in elk geval discutabel kinderen die lopen ook dan interpreteer je het beeld als
verschijnselen vertonen van de slurfmotoriek moeder voorop bij letters rolt er in-
eens een hebben veelal problemen met de onder ander woord uit als ze de andere
kant oplo boven beleving verschillen tussen d en p m en dat doorkrijgen kost eve-
neens leertijd en w u en n sommige van deze leerlin vooral ook omdat een begin-
nende lezer die geen bekijken zelfs een plaatjesboek op de reeks tekens ook nog
eens moet verbinden kop leerlingen die nog veel sporen vertonen met een geho-
orde of gesproken volgorde die van symmetrie hebben problemen met de minder
duidelijk is je hoo rt soep als beginner links rechtsbeleving zij lezen vaak kat
voor nu een maal niet al s d rieduidelijk in de tijd tak mos voor sommoer
1993 p 52 onderscheiden klanken opnieuw gaat het in welke fase van de motori-
sche ontwikkel hierbij dus om een beginnersprobleem waarling deze kinderen zijn
weten wij niet wat veel leerlingen tijdens de eerste fase van het we weten is
dat de problemen die hier leren lezen last van hebben dat gaat over vermeld wor-
den waarschijnlijk niets te maken vooral dankzij veel aandacht voor waar het in
hebben met een al dan niet ontwikkeld de kern om gaat leren doorzien van het mo-
torisch apparaat maar alles met leren lezen alfabetisch principe en wanneer een
leerling in een alfabetisch schrijfsysteem en de con daar extra lang problemen
mee blijft houden venties die daarbij horen de verwisselingen zijn er altijd nog
twee verklaaringen mogelijk tussen d en p m en w u en n zijn namelijk er is in-
derdaad sprake van een leesprobleem gewoon typische beginnersproblemen van
of er is in de lessen weinig tijd en ruimte iemand die nog moet leren wat de dist-
inctie geweest deze leerlingen te leren dat geschreven kenmerken zijn van lette-
rtekens letters van woorden leren herkennen niet hetzelfde herkennen namelijk aan
andere kenmerken is als een soort plaatjes leren onthouden dan andere voorwer-
pen die afgebeeld kunnen worden een d en een p zijn namelijk nagevilde wil leren
lezen en schrijven moet eerst een noeg identieke figuren de een is all een een
leesvoorwaardenprogramma doorwerken halve slag gedraaid ten opzichte van de
ander deze constatering is verwant aan de eerste de u en de n verschillen eve-
neens op datzelfde zij het dat het hier niet gaat om een breedte punt de meeste
voorwerpen mag je als vooral motorisch gericht kleuterprogramma identiek bli-
jven beschouwen ook als ze maar op een meer specifiek op de voor gedraaid zijn
een stoel blijft een stoel ook als bereiding van het lezen gericht programma je die
een slag of een halve slag draait een als leesvoorwaarden worden doorgaans let-
ter wordt dan echter ineens een andere genoemd auditieve discriminatie audi-
tieve letter dat is geen probleem maar moet wel analyse auditieve synthese vi-
suele analyse geleerd worden het leren herkennen van die visuele discrimi-
natie en schrijfmotoriek in de visueel op elkaar lijkende letters kost vaak grond gaat
het bij deze leesvoorwaarden om meer leertijd veel docenten weten dan ook deel-
vaardigheden van het aanvankelijk lezen dat beginnende lezers die vaker onder-

ling en aanvankelijk spellen en hiervan werd vooral 168 moer 1997 4 in de jaren zeventig verondersteld dat het niet gebruiken van de televisiegids de krant kunnen gek zou zijn om die deelvaardigheden alvast en lezen advertenties kunnen navlooiën op voorafgaande aan het eigenlijke lees en aanbiedingen formulieren in kunnen vullen schrijfonderwijs geïsoleerd te gaan oefenen of b a n k h and elinge n kunn e n verrichten e n in veel onderwijsprogramma s voor analfabe adve rtentie- folders kunnen lezen er is niets te all ochtone leerlingen zijn die oefeningen op tegen om vanaf het begin in de klas of in een eigen traject gaan vormen vooraf- gaande de les gebruik te maken van al die verschil aan het aanvankelijk leesonder- wijs bekend lende tekstsoorten maar het is niet zo ver zijn vooral de schrijfmoto- rische oefeningen standig en bepaald ook niet functioneel om met all erhande krulpatronen die gemaakt leerlingen de sch riftcode te leren op basis van moeten worden en auditieve disc ri minatie woorden als discothee k nationalit eit horeca of analyse en synthese oefeningen er is niets hous e party zodat leerli ngen moeiza- am zitten op tegen om een leer ling eens een vel met te spellen van d i s s o t h e e k om vervol schrijfpatronen te laten maken en guirlandes gens geheel en al vast te lopen in wat ze zelf te laten tekenen maar noodzakelijk is dat niet aan het verk- lanken zijn in die fase kan het en zeker niet lange tijd schrijfmoto ri ek kan ook fun- c tioneel zijn om woorden en teksten evenzeer en we llicht vee l functioneler geoe- te gebruiken die leerlingen zo snel mogelijk fend worden aan de hand van letters en brengen tot zelfstandig geautomatiseerd lees cijfe rs gedrag als dat woorden zi- jn uit authentieke er zijn heel goede redenen om met leerlin teksten of zelfge- maakte teksten van leerlingen gen auditieve discriminatie oefeningen te i s dat fan- tastisch als docenten die creativiteit doen maar vooral op die onderdelen die en methodische bagage niet hebben kunnen lastig zijn voor leerlingen namelijk oe- fenin ze beter een bestaande leergang voor aanvan gen met die contrasten tussen klanken die kelijk lezen benutten en die zorgvuldig door voor niet nederlands- talige leerlingen lastig werken dan proberen de leerlingen zelf het zijn bijvoor- beeld het onderscheid tu ssen u en wiel uit te lat en vinden hoe functioneel de oe- tussen o en oo tussen n en ng tussen w en teksten op het eerste oog ook lijken met v tussen b en p eindeloos oefenen op het dergelijke authentieke teksten zijn boven- dien verschil horen tussen boos en baas of tussen voldoende e andere dingen te doen die ook soep en joep is dan ook echt niet nodig dat relevant zijn voor beginn e nde teerders van horen nagenoeg a ll e kinderen iets anders ligt het nederlands als tweede taal bijvoorbeeld het met auditieve analy s e en syntheseoefe in het kad- er van luisteroefeningen of het ningen die zijn heel belangrijk tijdens het o rien- teren op de wereld van de geschreven leren lezen maar als geïsoleerde oefeningen taal in nederlan d vooraf niet zo zinvol de meeste leerlingen kunnen geen woorden uiteenleggen in klan oudere leerlingen moet je niet op dezelfde manier ken vooraf- gaande aan het leren lezen en de leren lezen als jonge kinderen meeste leerlingen leren die vaardigheid dan sommige leerkrachten zijn van mening dat ook pas tij- dens het aanvankelijk lezen daar oudere leerlingen heel anders zouden moeten horen ze ook thuis en daar moet er ook veel leren lezen dan jonge kinderen in het basis aandacht aan besteed worden onderwijs worden verschillende methodes voor het leren lezen gebruikt die verschillen 3 leren lezen moet vanaf het begin

aan de hand van in de accenten die gelegd worden in de functioneel en authentiek schriftelijk taalgebruik didactiek op vrijwel alle scholen echter veel docenten zijn van mening dat leren worden woorden in klanken uiteengehaald lezen vooral voor oudere leerlingen vanaf klanken en lettertekens aan elkaar gekoppeld het eerste moment functioneel moet zijn dat letters verklankt en tot woorden samen is ook zo maar ten onrechte wordt al te snel gevoegd gedacht dat alleen maar die teksten functie vooral het verklanken blijkt associaties op te neel zijn die oudere leerlingen en volwasse roepen met een nogal kinderlijke wijze van nen meteen aan zouden moeten kunnen leren die met oudere kinderen beter vermen wenden in hun alledaagse situatie het leren den kan worden die gedachte wordt vaa k 1997 4 m o e r 169 nog eens extra gevoed door de observatie dat maar uit wat tot dusverre bekend is verschil veel leerlingen gemakkelijk een groot aantal len niet zozeer de aard van het leerproces en woorden blijken te kunnen onthouden ook de stadia die beginnende lezers doorlopen lange en ingewikkelde woorden terwijl het verschil in het leesonderwijs aan jongere en verklanken vaak gepaard gaat met veel geploe oudere leerlingen moet dan ook niet liggen ter bovendien lijken leerlingen die verklan op het gebied van de didactiek oftewel de ken vaker fouten te maken die leerlingen die manier waarop het lezen onderwezen wordt woorden in hun geheel leren niet blijken te misschien verschillen wel het tempo van het maken ze lezen bijvoorbeeld nonsenswoor leerproces en de mate waarin oefeningen den zoals breif in plaats van brief of boom in voor deelvaardigheden herhaald moeten wor plaats van som den vgl kurvers van der zouw r99o oudere leerlingen zouden wellicht beter het zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat oudere kunnen leren lezen met een globaalmethode leerlingen minder tierlantijntjes nodig heb zou de conclusie kunnen zijn met een glo ben om ze gemotiveerd te houden voor het baalmethode leren de leerlingen de geschre proces van leren lezen het onderwijsproces ven vorm van woorden als geheel herkennen kan wellicht wat meer rechttoe rechtaan zonder dat de structuur van klanken en letters plaatsvinden en uiteraard moet de inhoud van die woorden expliciet onderwezen wordt van de leerstof anders zijn oudere leerlingen die conclusie is niet terecht of oudere zijn in andere onderwerpen geïnteresseerd leerlingen anders leren en zo ja op welke dan jonge kinderen hun leefwereld is een wijze is eigenlijk nauwelijks bekend maar andere ze lachen om andere dingen en gaan om de schriftcode vlot en geautomatiseerd te anders met elkaar om leren gebruiken is inzicht in het alfabetisch principe noodzakelijk zowel voor oudere als het leren lezen is voo r oudere l eerling e n ve e l voor jongere leerlingen moeilijker dan voor jonge re leerlingen verklanken is een manier om het principe dit lijkt een beetje een tegenhanger van het van de schriftcode aan te leren niet meer en vorige punt jonge kinderen van een jaar of niet minder misschien zijn er ook andere zes zeven leren tamelijk moeiteloos lezen manieren maar op de een of andere manier oude r e l ee rlinge n h ebb e n veel meer moeite zal aandacht voor de segmenten van een met het leerproces ze zijn minder flexibel gesproken woord de klanken en de schrifte hebben zich al allerhande gewoonten eigen lijke eenheden die daarvoor symbool staan gemaakt die een vlot leren lezen verhinderen de letters nodig zijn wil iemand een zelf en het aanvankelijk leesproces kost veel tijd standig lezer worden leerlingen die volgens en moe ite opnieuw i

s er opvallend weinig een globaal methode leren lezen krijgen door bekend over verschillen in deze maar voor gaans dat inzicht in de structuur van geschre al- snog zijn er geen redenen om aan te nemen ven woorden niet of te onsystematisch zij dat leren lezen moeizamer verloopt naarmate onthouden geschreven woorden aan visuele leerlingen ouder zijn misschien gaat die kenmerken in het begin boeken die leerlin redeneri ng op voor hele grote leeftijdsver gen snel vooruitgang omdat ze redelijk goed s chill en bijvoorbeeld wanneer het leerproces in staat zijn een groot aantal visuele woord van een achtjari ge leerlinge vergeleken wordt beelden te onthouden die vlotte voortgang met dat van een volwassene van 52 jaar maar is echter maar schijn leerlingen kunnen op over het algemeen zal dat niet het geval zijn die manier alleen woorden lezen onthou het lijkt de moeite waard om het tempo van den waarvan iemand heeft verteld wat er leren lezen van oudere leerlingen in opvang staat zelfstandig iets lezen wat ze nog nooit situaties eens te vergelijken met dat van eerder gezien hebben het criterium bij uit leerlingen in groep 3 het zou wel eens stek bij leesvaardigheid lukt op die manier kunnen zijn dat oudere leerlingen bij verge niet adams i990 kurvers van der zouw likbare aandacht het lezen veel eerder onder 1990 de knie hebben dat het in de praktijk niet ongetwijfeld zijn er verschillen in het leer altijd het geval zal zijn heeft waarschijnlijk proces tussen oudere en jongere leerlingen eerder te maken met de moeilijke opvang 170 moe r 1997 4 situatie en niet zozeer met het leervermogen blad ze tten om er leerli ngen zelfstandig aan te van oudere leerli ngen bij leerlingen in groep laten werken 3 zal al gauw minstens tien uur per week effectieve onderwijstijd besteed worden aan als de lee rlingen maar eerst kunnen lezen dan het aanvankelijk leesproces in gemengde kunnen ze pas serie us beginnen met nederlands opvanggroepen zu ll en oudere analfabete leer le ren lingen vaker genoeg moeten nemen met in het lesprogramma aan analfabete leerlin bescheiden aandacht van de leerkracht op de gen in het voortgezet onderwijs ligt de nadruk relatief schaarse momenten dat die tijd vindt vaak erg op het leren lezen het lijkt erop dat voor individuele aandacht en wanneer in het niet kunnen lezen als een groot manco een groep twee leerlingen niet kunnen lezen van de lee rlinge n gezien wo rdt da t eers t e n de ove ri ge leerlingen zeer verschillen in vooral weggewerkt moet worden pas daarn a beheersing van het nederlands en de leer worden ze als gewone leerlingen gezien kracht ook nog eens te maken krijgt met met wie het normale programma gevolgd kan continue instroom van nieuwe leer li ngen is worden het normale programma bestaat dan er al gauw te weinig tijd voor die paar ook doorgaans uit een methode nederlands analfabete leerlingen in de groep waa ri n gebruik gemaakt wordt van sch ri ftelijk mate riaal 6 letters die op elkaar lijken representeren klanken echter voor leerli ngen die voor het eerst die ook auditief op elkaar lijken leren lezen en het alfabetisch pri ncipe nog op de een of andere manier heeft bij moeten ontdekken is enige mondelinge sommige leerkrachten het idee postgevat dat beheersing van de taal waari n ze leren lezen leerlingen veel moeten oefenen om letters die van groot belang het is immers veel moeilijk op elkaar lijken goed te leren onderscheiden ker om een woord te ontcijferen dat je niet het is niet zo vreemd dat leerkrachten die kent dan een bekend woord waarvan je de indruk krijgen want beginners hebben wel betekenis we e t ook het leren

lezen van eens moeite met het uit elkaar houden van grote rege helen zoals zinnen en teksten gaat letters die op elkaar lijken zoals de ei en de ie heel moeizaam als een leerling niet kan of de t en f op dit aspect werd onder een begrip n wat er staat vorig punt al ingegaan lang niet alle letters nog essentieler is dat een leerling die voor die visueel op elkaar lijken zijn ook auditief het eerst leert lezen moet ontdekken dat verwant de t en de j bijvoorbeeld verwarren lettertekens een schiftelijke weergave voor leerlingen zelden qua klank de u en de n ook men van mondelinge taal en ook moet leren niet en de d en b ook niet wel de p en de b hoe die lettertekens corresponderen met klanken die op elkaar lijken zijn echter veel gesproken woorden om dat te kunnen moet lastiger voor beginnende lezers zeker voor een leerling tot op zekere hoogte de taal allochtone leerlingen die het nederlands als beheersen waarin het lezen wordt geleerd tweede taal leren en soms gaat het om als er vrijwel uitsluitend leeslessen zijn klanken waarbij de lettertekens helemaal niet maakt men het leren lezen extra moeilijk zo erg op elkaar lijken een goed voorbeeld is voor de leerlingen alle taal die ze nodig de i en de ee visueel hebben leerlingen hebben om goed te leren lezen moet dan in daar geen moeite mee maar aangeven of je de leesles zelf geleerd worden ze moeten een i of een ee hoort in het woord geel is dan dus eigenlijk steeds twee dingen tegelijk wel heel lastig leren lezen en nederlands vaak lukt dat niet vertaald in termen van didactiek auditieve goed en het is dan ook beter als er voor oefeningen moeten in het aanvankelijk lezen analfabete leerlingen naast leeslessen tevens veel meer op het rooster staan dan visuele veel mondelinge taallessen op het programma discriminatie oefeningen dat is in de praktijk niet zo makkelijk auditieve oefeningen een vergelijking kan gemaakt worden met vragen namelijk mondelinge oefening of het aanvankelijk leesonderwijs in het basis werken met een cassetterecorder en visuele onderwijs in het primaire leerplan voor nevens discriminatie oefeningen kun je op een werk ninstromers in het basisonderwijs functione 1997 4 moer 171 ren twee leerlijnen naast elkaar mondelinge ven vraagt specifieke kennis en vaardigheden taal en lezen in het reguliere basisonderwijs van een docent die niet elke docent in zijn wordt voorafgaand aan het leren lezen in opleiding heeft meegekregen in de leraren groep 3 in programma s voor kleutergroepen opleidingen voor het voortgezet onderwijs veel aandacht besteed aan mondelinge taal behoort die didactiek niet tot het studiepro vaardigheid met name aan de woordenschat gramma maar ook niet alle docenten met een van de kinderen ook daar wordt mondelinge rnsso opleiding hebben veel met het aanvan taalvaardigheid als een belangrijke bevorderen kelijk lezen te maken gehad zorg ervoor dat de factor voor het leren lezen gezien er in de instelling een docent is die geschoold is of bijscholing volgt op het gebied van suggesties voor de didactiek aanvankelijk lezen hierboven werden enkele misvattingen over g eef voorafgaand aan en naa st leesonderunjs uitge het leesonderwijs aan analfabeten besproken b reid onderwijs in mondeling nederlands maar hoe moet het dan wel hieronder doen hoe beter de mondelinge vaardigheid van we een aantal suggesties voor het werken met de leerlingen in het nederlands is hoe gemak analfabete leerlingen in opvangsituaties kelijker ze zullen leren lezen start dus niet meteen de eerste schooldag van de leerlingen ga er vanuit dat analfabete leerlingen heel wat

met leren lezen maar leg eerst een mondelinge basis in het nederlands wel kan alvast het feit dat een leerling nooit heeft leren met schriftelijke activiteiten begonnen worden lezen en schrijven wil nog niet zeggen dat den zoals bijvoorbeeld het schrijven van die leerling een gering leervermogen heeft cijfers gekoppeld aan het leren tellen in het veel analfabete leerlingen hebben eenvoudig nederlands verder kunnen ook activiteiten nooit de kans gehad om naar school te gaan gedaan worden die te maken hebben met en ook leerlingen die wel naar school geweest oriëntatie op geschreven taal zoals het lezen zijn hebben niet altijd goed leesonderwijs en schrijven van de eigen naam en het gehad de meeste leerlingen die als analfabeet omgaan met prenten boeken eventueel met de eerste opvang binnenkomen zullen en goed cassette in het nederlands of in de eigen taal leren lezen als ze adequaat leesonderwijs taal krijgen wel zullen er ook leerlingen bij zijn na enkele weken kan gestart worden met die moeilijk blijken te leren of hardnekkige het eigenlijke leesonderwijs daarnaast moet leesproblemen hebben nog steeds veel tijd besteed worden aan het leren van nederlands op mondelinge wijze is 2 maak een aparte lesgroepje voor analfabete leerlingen dat niet het geval dan lopen de leerlingen vast als ze het stadium van het lezen van losse leren lezen vraagt veel instructie en oefen letters en woordjes te boven zijn en toen zij onder begeleiding van een docent wandelen aan het leren lezen van grotere gehelen als naar klassikaal wordt lesgegeven aan analfabete zinnen en teksten te leerlingen en gealfabetiseerde leerlingen er bestaat geen compleet mondelinge taal gezamenlijk kan niet genoeg aandacht aan programma voor analfabete leerlingen in het leren lezen worden geschonken maak voortgezet onderwijs wel zijn er verschillen dus in je instelling een aparte lesgroep voor de bruikbare materialen die naast elkaar analfabete leerlingen of als dat niet kan gebruikt kunnen worden ondermeer de trapezium maak dan binnen een gemengde lesgroep een werkwijze een zekere woordenschat niveaugroepje waarin minstens een half uur ontwikkeld voor de volwasseneneducatie per dag instructie in het aanvankelijk lezen taalri edeldeen van veen 1994 of wordt gegeven materiaal voor het basisonderwijs zoals prentenboeken en de methode van horen en 3 laat het aanvankelijk leesonderwijs g even door een zeggen als de docent van oordeel is dat het docent die daar in geschied is niet al te kinderachtig is voor de desbetreffende didactiek van het leren lezen en schrijft de groep leerlingen van belang met het oog 17 2 moer 1997 4 gevoegd tot een woord of aan het voorlezen van woorden zinnen of teksten voordat de leerlingen deze zelf moeten lezen dergelijke tentatieve oefeningen kunnen ook met behulp van audiocassettes door de leerlingen zelfstandig worden uitgevoerd nelson nelson nelson nelson nelson methode voor alfabetisering buik buik buik voor de doelgroep waarover we het in dit artikel hebben en analfabete leerlingen in de bovenbouw van het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs wordt soms een methode uit het basisonderwijs gebruikt zoals veilig leren lezen of de leeslijnen of een methode uit het onderwijs aan volwassenen zoals 7 aap aap aap 43 specifiek gericht op deze doelgroep is de methode lezen doe je overal deze methode is ontwikkeld in het kader van het prima project voor eerste opvang van neveninstromers in het basisonderwijs in samenwerking met het ster project voor eerste opvang in het voortgezet onderwijs bij het

project bureau te rotterdam afbeelding i voorbeeld uit lezen doe je overal lezen doe je overal is bedoeld voor leerlingen die nooit hebben leren lezen en leerlingen die op het leesonderwijs is dat de leerlingen niet hebben leren lezen in een ander schrift bij alleen losse woorden leren maar ook luister voorbeeld arabisch tamil het materiaal is vaardigheid ontwikkelen met taalaanbod in afgestemd op leerlingen van tien tot veertien zinnen en luisterteksten natuurlijk moeten jaar in de praktijk wordt deze methode ook de leerlingen ook taal leren die ze buiten het wel voor iets jongere of oudere leerlingen leesonderwijs nodig hebben ondermeer in gebruikt sociaal contact goeiemorgen hoe gaat het pakket bestaat uit twaalf leesboekjes die het met wie spreek ik daarbij mogen opklimmen in moeilijkheidsgraad negen au geru s t ook lang ere woorden zijn die ze in het diocassettes met de tekst van de leesboekjes leesonderwijs nog lang niet zelfstandig hoe een poster met plaatjes en woorden en een ven te lezen disco the ek nationaliteit in een handleiding waarri n ook kopieerbladen en voorgaand nummer van moer 1 997 2 bericht controletaken zijn opgenomen in aansluiting aartje van dijk over het leerplan voor analfa bij lezen doe je overal zijn ook materialen van beteleerlingen in het voortgezet onderwijs de basisschoolmethode veilig leren lezen te waarri n naast lezen ook mondelinge taal veel gebruiken zoals de werkboekjes en het com aandacht krijgt puterprogramma wat didactiek betreft is lezen doe je overal zorg voor voldoende auditie ve o e f e n i n g net als veilig leren lezen en 7 43 een structuur voor leerlingen die het nederlands nog niet methode aan de hand van 34 structureer machtig zijn verdienen lees oefeningen met woorden wordt de structuur van ons schrift een auditief karakter uitgebreid aandacht het alfabetisch principe duidelijk gemaakt in denk bijvoorbeeld aan oefeningen met st r u c de instructie worden de structureerwoorden tureerstroken waarbij woorden in klanken in klanken verdeeld en weer samengevoegd worden uiteengehaald en de bijbehorende en leren de leerlingen klank en teken aan letters worden gepresenteerd vervolgens elkaar te koppelen zie afbeelding t als de worden de klanken en letters weer samen leerlingen de eerste zes ker n en van de metho 1997 4 moer 173 o r i e n l a i e i l n d o r i e n i e b 2 a d 4 i j s t e k o o p i k v i n d d i t i j s j e l e k k e r h e t i j s j e h e e t a d r e s h e t i j s j e k o s t f d i t i s m i j n n a a m e n a d r e s i k v i n d d i t o o k l e k k e r n a a m k o e k s o e p k i p k a a s s t r a a t e n n u m m e r e e n n o o t v i s e e n p e e r w o o n p l a a t s l a n d a f b e e l d i n g a o r i e n t a t i e b l a d e n u i t l e z e n d o e j e o v e r a l d e h e b b e n d o o r g e w e r k t k e n n e n z e a l l e t e k e n s o p l e e r l i n g e n v a n t i e n t o t v e e r t i e n j a a r o m d a t v a n h e t n e d e r l a n d s b e h a l v e d e c x e n q d i e l e e r l i n g e n v a n d i e l e e f t i j d d o o r g a a n s a l l a t e r i n d e m e t h o d e g e l e e r d w o r d e n e n b e h o o r l i j k d o e l g e r i c h t k u n n e n w e r k e n i s h e t k u n n e n z e k o r t e w o o r d e n v a n e e n l e t t e r g r e p t e m p o v a n h e t p r o g r a m m a o o k h o g e r d a n l e z e n i n d e k e r n e n 7 t o t e n m e t 12 l e r e n d e v o o r j o n g e k i n d e r e n e n w o r d t e r m i n d e r l e e r l i n g e n w o o r d e n l e z e n w a a r i n m o e i l i j k s p e e l s m a t e r i a a l o m h e e n g e b r u i k t h e d e n z i t t e n z o a l s e e n e i n d d d i e k l i n k t a l s i n l e z e n d o e j e o v e r a l i s o o k u i t d r u k k e l i j k e e n t b e d h o e d e n l e r e n z e l a n g e r e w o o r d e n r e k e n i n g g e h o u d e n m e t d e g e r i n g e t a a l v a a r l e z e n m e t m o e i l i j k h e d e n a l s k l i n k e r s i n o p e n d i g h e i d i n h e t n e d e r l a n d s v a n d e l e e r l i n g e n l e t t e r g r e p e n s l a p e n b o m e n e n a c h t e r v o e g s e l s d e t a a l i n d e l e e s b o e k j e s i s z e e r e e n v o u d i g e n a l s i g e n l i j k a a r d i g m a k k e l i j k v e r d e r w o r d t w o r d t o n d e r s t e u n d m e t v e e l i l l u s t r a t i e s e x t r a d o o r h e t

lezen van teksten in deze fase auditieve ondersteuning wordt geboden door gewerkt aan het automatiseren en versnellen de cas sette s waarop de tekst van de leesboek van het lezen is opgenomen gezien de variatie in leerlingen en de grote heterogeniteit van de hoewel in beide methodes dezelfde didactiek groepen op de opvanglocaties is differentiatie gehanteerd wordt verschilt lezen doe je overal een noodzaak de cassettes en werkbladen op andere punten veel van veilig leren lezen maken het mogelijk dat de leerlingen een die verschillen hebben ondermeer te maken deel van de tijd zelfstandig werken daarnaast met de leeftijd van de doelgroep de inhoud blijft ook instructie en oefening met begeleiding van de teksten en de illustraties in de lezing van een leerkracht nodig zeker voor boekjes van lezen doe je overal zijn afgestemd leerlingen die nooit hebben leren lezen som 174 moer 1997 4 enige leerlingen die al in een ander schrift kurvers j k van der zouw in de ban van hebben leren lezen hebben minder instructie het schrift overal alfabetisme en alfabetisering in nodig in de handleiding is aangegeven dat er een tweede taal amsterdam swets zeitlin een snellere route met beperkte begeleiding ger 1990 van de leerkracht door de methode mogelijk kurvers j k van der zouw alfabetisering is voor leerlingen die dat aankunnen in hulstijn je a handboek nederlands als de leerlingen komen in hun dagelijks leven tweede taal in het volwassenenonderwijs amsterfoort dierend geschreven taal tegen opschrift dam meulenhoff educatief 1996 ten op gebouwen in winkels brieven van moers ce a veilig leren lezen zwijzen school boeken etcetera in lezen doe je overal tilburg 1991 zijn dan ook activiteiten opgenomen met ruide handleiding en leesboek voor betrekking tot oriëntatie op geschreven taal in nederlands als tweede taal tpr books fontein de omgeving en oriëntatie op boeken voor baarn 1989 beelden van zulke activiteiten zijn een leesstemmer loopt een 17jarige kleuter in excursie waarbij in en rond het school mijn klas in moer 1993 2 blz 50 5 4 gebouw bekeken wordt wat er allemaal te tholen bea 7 43 thema s en basiswoorden lezen is of het bekijken en lezen van een kaart nederlands centrum buitenlanders utrecht met ijsjes die bij de ijsboer te koop zijn zie 1989 afbeelding 2 doel van dergelijke activiteiten werkgroep nederlands voor anderstaligen van is de leerlingen al snel te leren omgaan met horen en zeggen een methode nederlands voor geschreven taal die ze tegenkomen en de anders talige kinderen in het basisonderwijs jacob verworven kennis van de schriftcode functio dijkstra groningen 1983 neel te maken literatuur adams a beginning to read thinking and learning abo ut pri nt camb ridge mit press 1990 baar k de leeslijn de leesweg amsterdam meulenhoff educatief 1989 deen j c van veen taalriedels oefenen met routineformuleringen groningen wolters noordhoff 1994 dijk a van de opvang van alfabetiserende leerlingen op 24 scholen probleemverkenning met leerwegen voor alfabetiserende leerlingen in de publicatie rotterdam servicepunt het projectbureau 1996 dijk a van alfabeten in het voortgezet onderwijs in moer 1997 2 blz 52 6 1 dumont j j l eerstoornissen controversen en perspectieven rotterdam lemniscaat 1982 guchte c van de lezen doe je overal een methode aanvankelijk lezen in het nederlands voor allochtone neveninstromers tilburg zwijzen 1996 hilderink a natuurlijk leren lezen ook voor volwassen allochtonen in moer 1995 5 blz 221 2 3 r kreulen j tholen be n zekere woorden schat utrecht ncb 1989 1997 4 moer 175

